

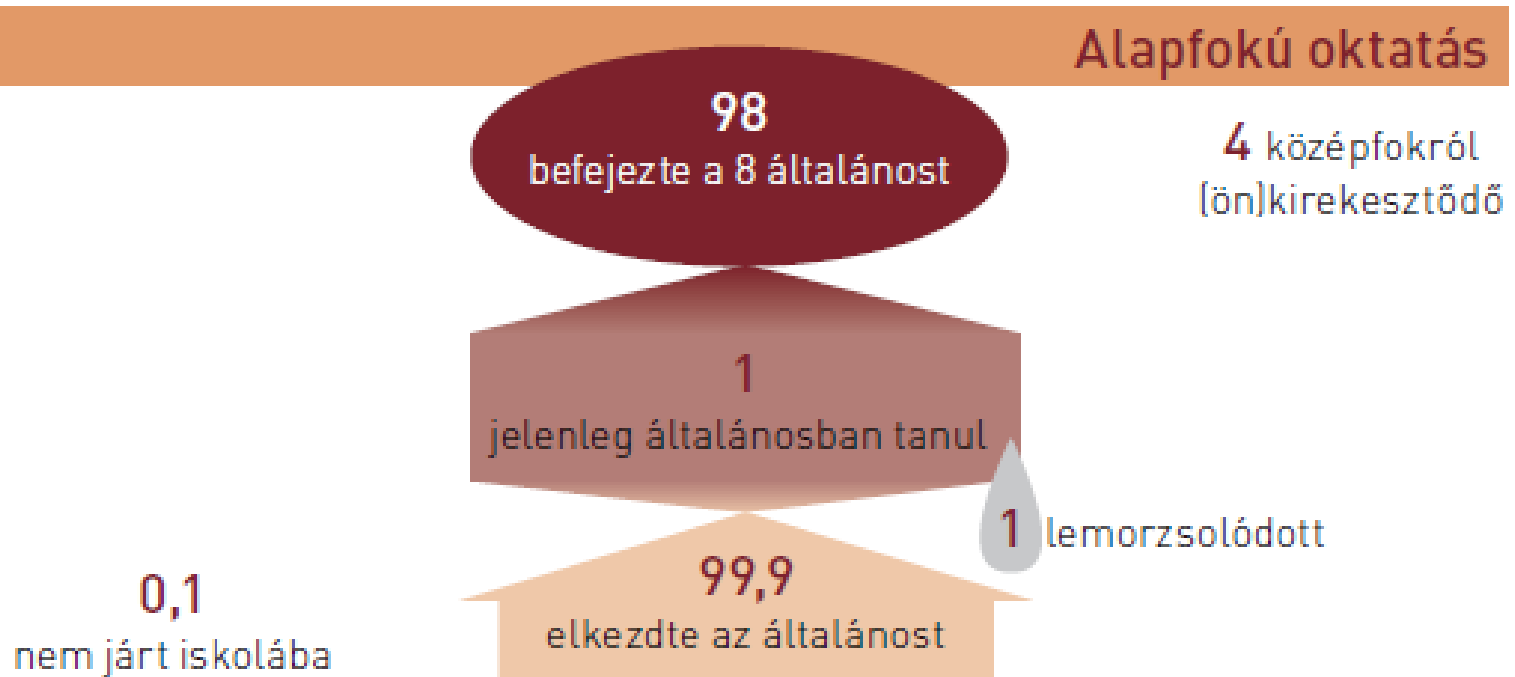
Korai iskolaelhagyók Magyarországon

Németh Szilvia, oktatáskutató
T-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

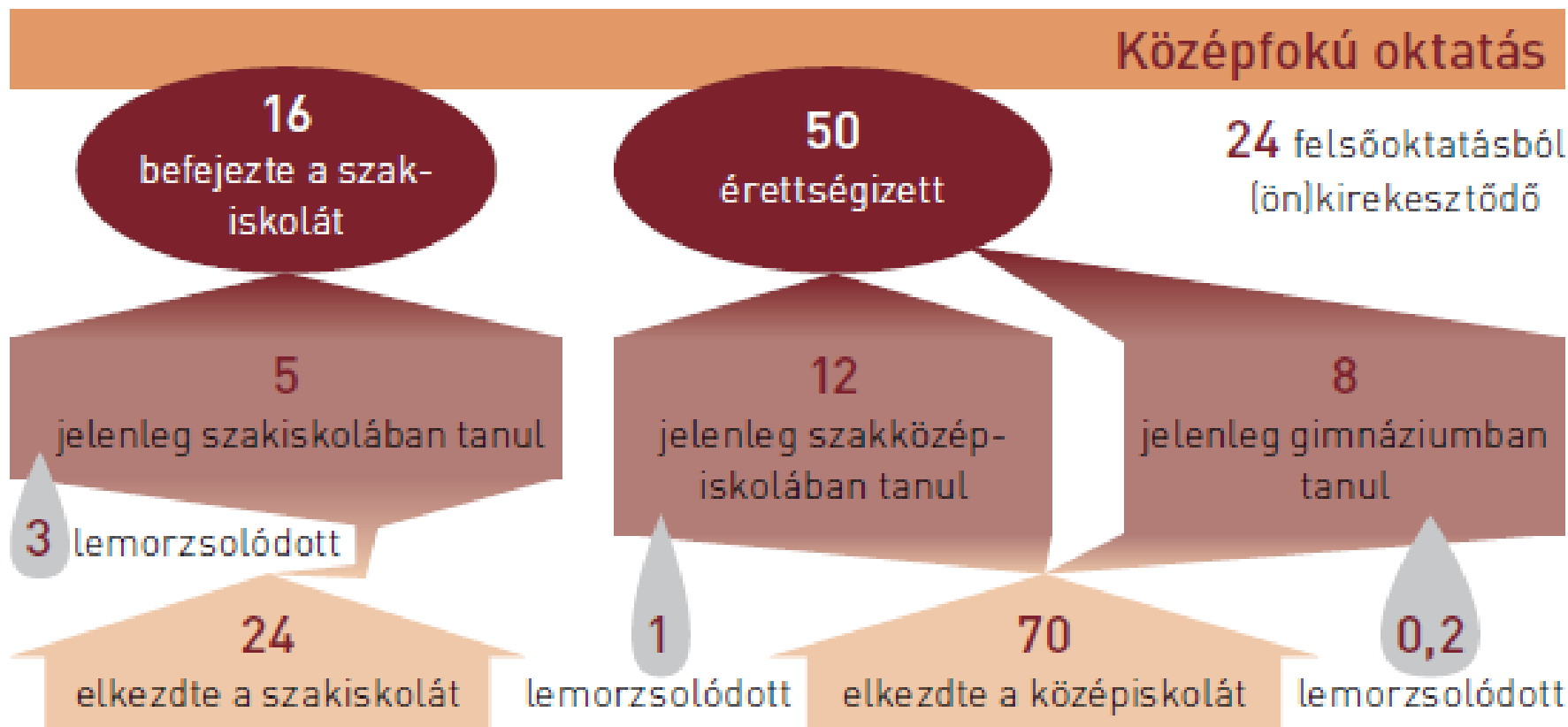
Bevezetés

- ▶ Tankötelesek esetében a törvény védi a tanulót az iskolából való eltávolítástól, ezért nem is engedi a tanulói jogviszony megszüntetését, csak szüneteltetését. Ennek ellenére tény, hogy a tanulók egy része kimarad az iskolából, és tankötelezettségét nem teljesíti. A tanulók egy másik – nem jelentéktelen – hányada iskolába jár ugyan, de a tankötelezettség időtartama alatt nem szerez a munkaerő piacon használható végzettséget, illetve képesítést.

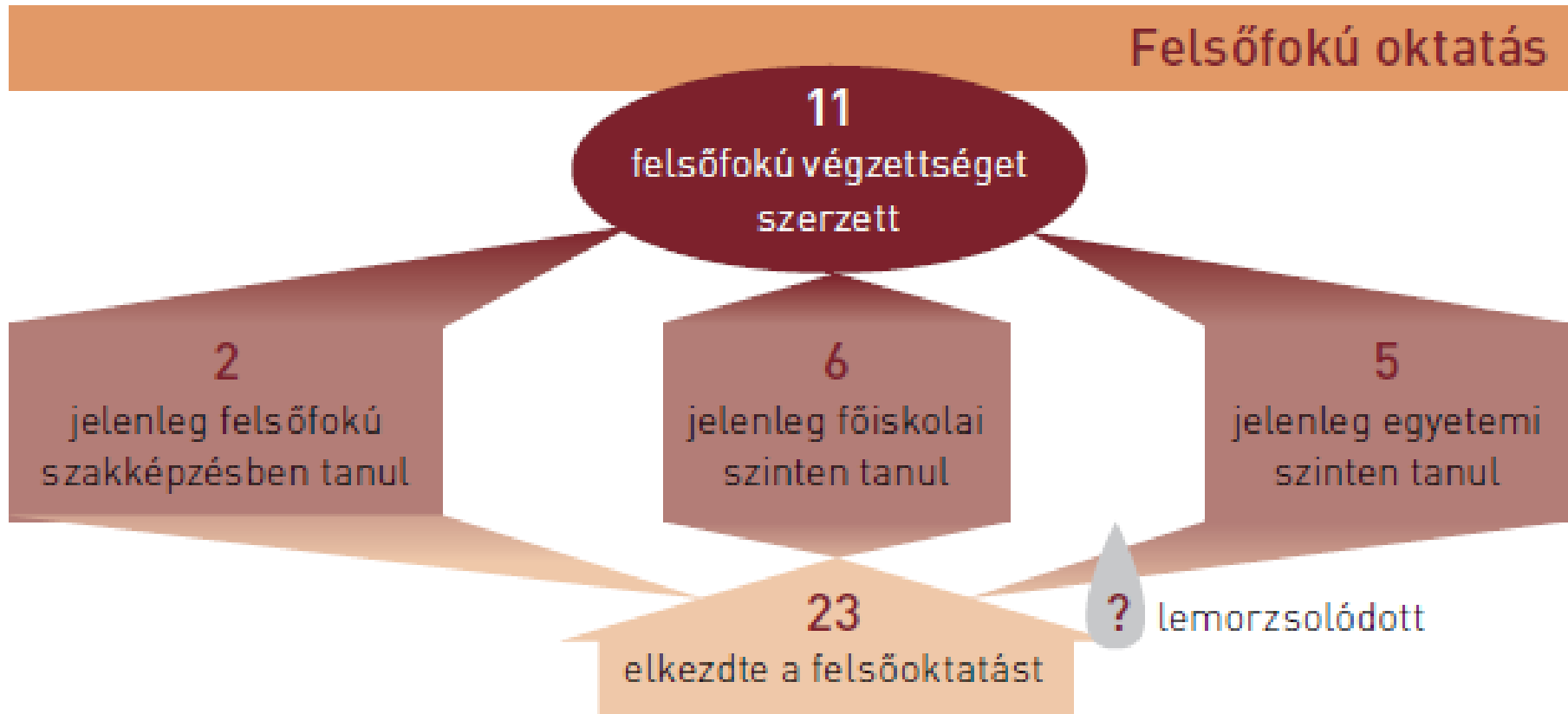
A fiatalok oktatási helyzetképe

A fiatalok oktatási helyzetképe 2.

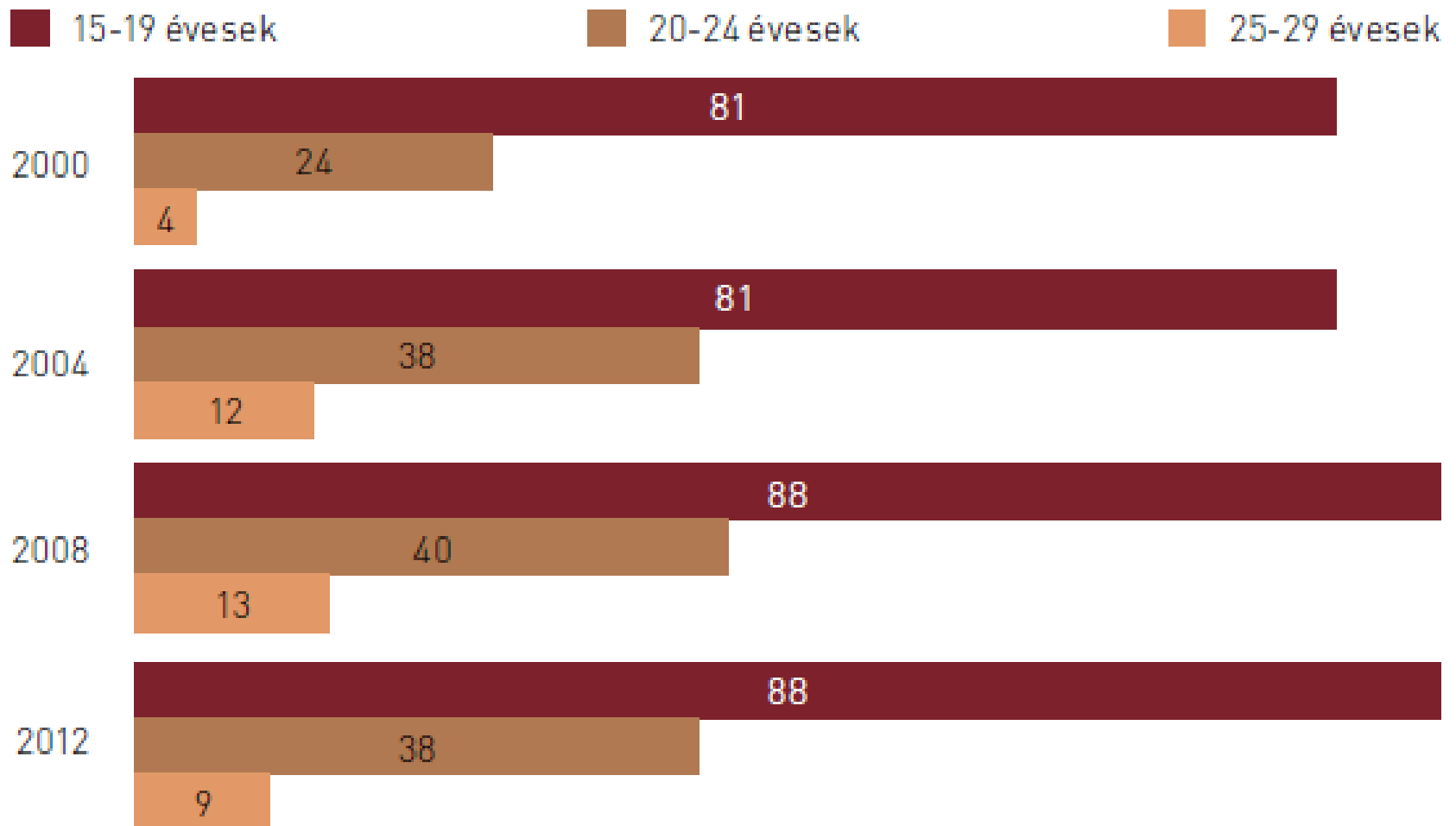
A fiatalok oktatási helyzetképe 3.

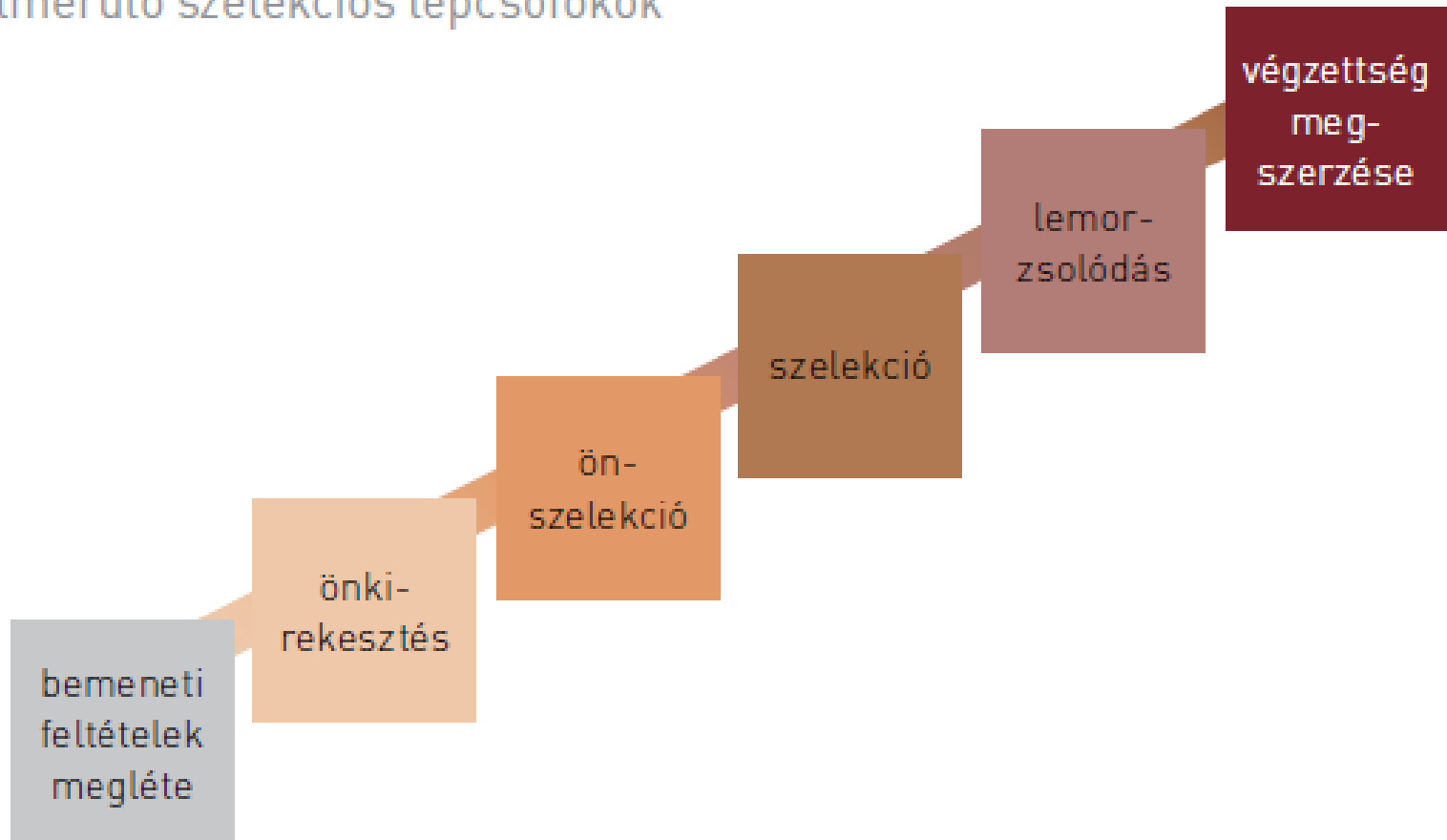
Magyar Ifjúság, 2012

- ▶ Minden huszonötödik fiatal kimarad a középfokú oktatásból annak ellenére, hogy az oda való belépésre feljogosító általános iskolai végzettséget megszerezte.
- ▶ A csoport nehéz helyzetét jelzi, hogy nekik is csak negyedük dolgozik a lekérdezéskor!

Az oktatásban résztvevők aránya korcsoportok szerint, 2000–2012 (Magyar Ifjúság, Nyüsti, 2012) (N=8000; százalékos megoszlás)

7. ÁBRA: Egy adott képzettségi szint megszerzése során felmerülő szelekciós lépcsőfokok

Súlyos életesemények – krízisek

- ▶ 14 éves korukig vagy az előző három évben bekövetkezett súlyos életesemények száma:
 1. Egy kríziseseményt sem éltek át (62 százalék),
 2. 1–3 eseményről számoltak be (30 százalék),
 3. min. 4 krízist megélt fiatalok kerültek (8 százalék).

- ▶ „Az általános iskolából *időközben lemorzsolódó fiataloknak a kilenctizede az alsóosztályból származik*, s a többiekhez képest szignifikánsan nagyobb arányban éltek meg tagjai súlyos életeseményeket:

42 százalékuk 1–3 esetről, 22 százalékuk pedig még ennél is több súlyos krízisről számolt be. A lemorzsolódó fiatalok közül okként minden kilencedik hivatkozik az iskolaköteles kor végére, csaknem minden ötödik rossz tanulmányi eredményre, körülbelül ugyanennyien családi okokra, míg 8 százalékuk anyagi problémákra vezeti vissza lemorzsolódását.” (Nyüsti, 2012)

Tanulói életutak linearitásának a megtörése – sokszínű életpályák

- ▶ Az életutak diverzifikálódtak és individualizálódtak, megnőtt az egyén döntésének felelőssége és a döntések következményeinek kockázata (Gábor, 2002)
- ▶ Törésvonal: különféle képzési szintek között, másrészt az oktatás és a munkaerőpiac világa között

Mit mérünk?

- ▶ Általában kétféle lemorzsolódási definíció létezik a nagyvilágban:
- ▶ iskolarendszeren belüli dinamikus mozgást mérő
- ▶ iskolarendszer és munkapiac kapcsolatát mérő
- ▶ Az 1. esetre példa:
- ▶ *Egy adott év őszi adatát hasonlítja a következő év őszi adatához, tehát az ősszel iskolába lépőkhöz képest, azok aránya, akik következő ősszel megszakították tanulmányaikat és végzettség nélküliek. (Svédország)*
- ▶ A 2. esetre példa:
- ▶ *a 18–24 éves fiatalok körében azok aránya, akikre a következő két feltétel teljesül: a legmagasabb iskolai végzettségük ISCED 0, 1, 2 vagy rövid 3c program, és az Európai Közösség Munkerő–Felvételében (Labour Force Survey) úgy nyilatkoztak, hogy a megelőző négy hétben nem vettek részt semmilyen oktatásban és képzésben (számláló). Eurostat*
- ▶ A 2. esetben a nemzetközi definíciókban csak a korosztályi értelmezésekben van eltérés. Így az OECD két korosztályt vizsgál:
- ▶ *a 15–19 év közötti fiatalok száma, akik nincsenek sem az oktatási rendszerben, sem a munkaerőpiacon.*
- ▶ *az oktatási rendszerből már kilépett 20–24 év közötti fiatalok körében azok aránya, akik nem rendelkeznek középfokú végzettséggel.*

TANYI – KIR nyomonkövetés

- ▶ Ha abbahagyta tanulmányait
- ▶ Jogerős fegyelmi határozattal kizárták az iskolából, igazolatlan hiányzás, kizáró határozat
- ▶ Tanulmányai folytatására egészségügyileg alkalmatlanná vált
- ▶ terhes, gyereket szült, betegség
- ▶ A tanuló a tanulmányait saját döntése alapján abbahagyta (tankötelezettség nem áll fenn), a tanulmányok folytatásáról az intézménynek nincs információja
- ▶ munkát vállal, munkavállaló lett, dolgozni megy
- ▶ záróvizsgán megbukott, vizsgakötelezettségét nem teljesítette, a félév követelményeit nem teljesítette
- ▶ külföldre költözött
- ▶ A tanuló a tanulmányait tankötelezettség alóli felmentésre hivatkozva családi okból (saját, ill. gondviselője kérelmére) abbahagyta
- ▶ Egyéb ok miatt adott képzés típus sikeres befejezését igazoló okirat nélkül szűnt meg a jogviszony.
- ▶ Egyéb, nincs adat, elment, jogviszony megszűnt, kiiratkozott, kimaradt, eltűnt

Tehát, adatgyűjtési információ:

- ▶ *Azon tanulók száma, akiknek tanulói jogviszonyát „megszűntnek” illetve „szünetelőnek” jelentették, korévenként és nemek szerint.*
- ▶ *Azon tanköteles tanulók száma (korévenként), akiknek egy adott tanévben (szeptember 1-e és a következő év szeptember 1-e között) megszűnt a tanulói jogviszonya, és (a referencia időpontig – október 31-ig) nem szereztek középfokú képesítést.*

Egy nemzetközi jó gyakorlat – Finnország

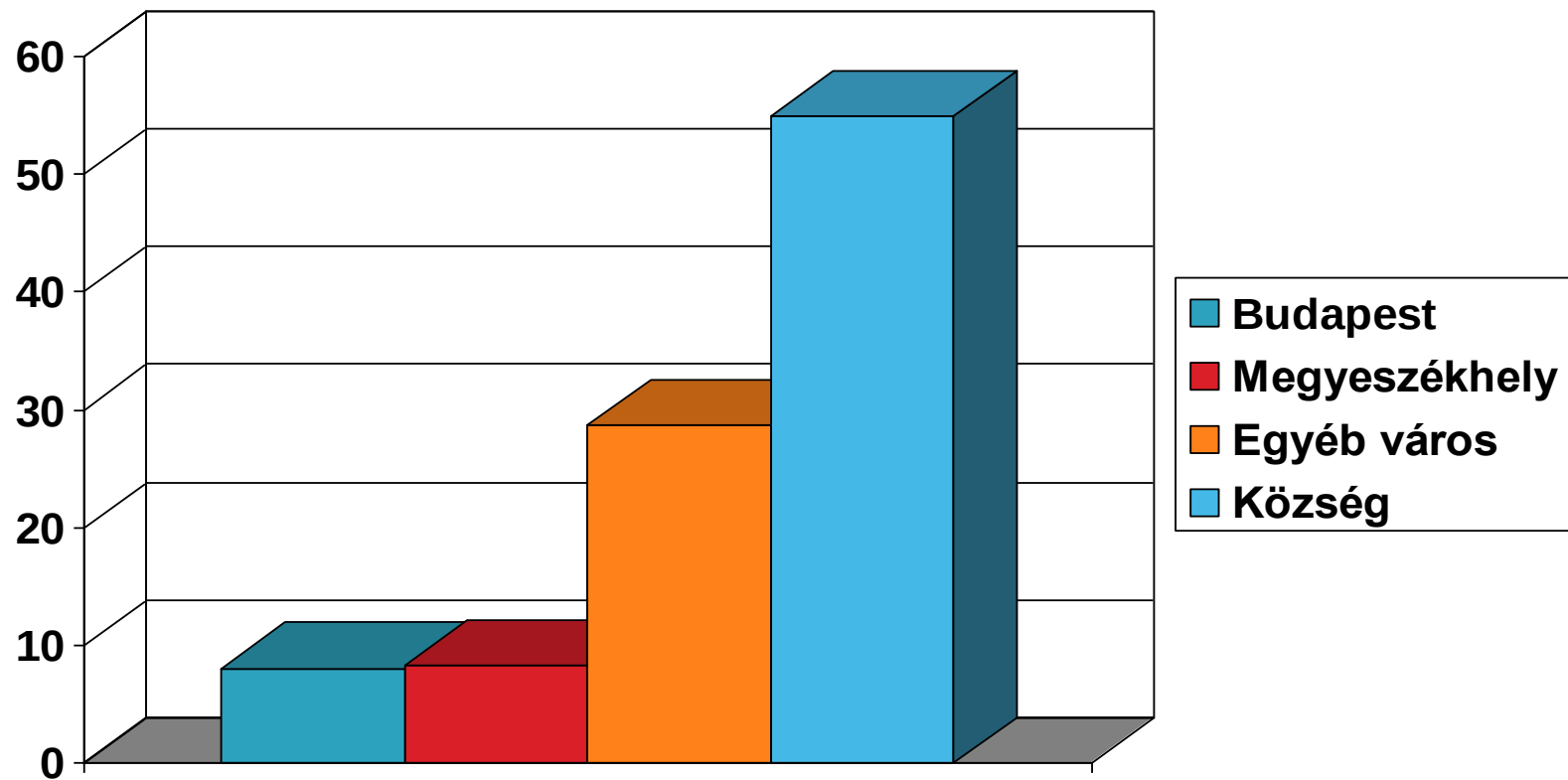
Wilma rendszer

- Oktatási Minisztérium működtetett elektronikus felület,
- Az oktatási rendszer összes szereplője számára bizonyos – eltérő – mértékű hozzáférés biztosított,
- A tanulók legfontosabb személyes adatait is tartalmazza, kivéve azokat, amelyek a gyermekek szociális hátterére utalhatnának,
- A rendszer kiszámítja azt is, hogy az adott tanulólétszámhoz hány pedagógusra van szükség, s általa nyomon követhető az is, hogy az adott iskolaévben milyen forrásokkal gazdálkodhat az intézmény

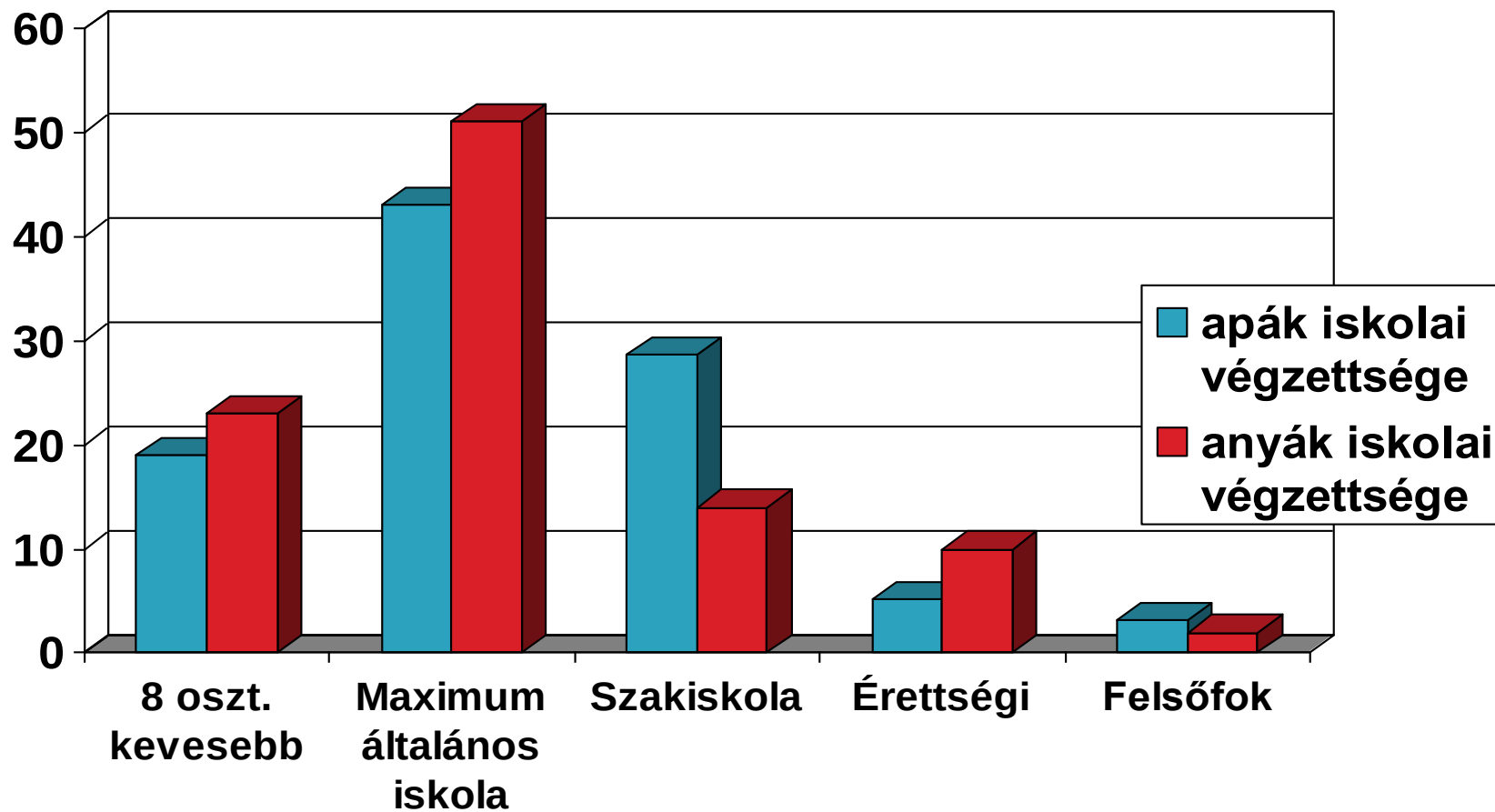
A lemorzsolódás közelnézetből – kimaradók interjúi alapján

- ▶ OFI, 2007
- ▶ Társi-Tudok, 2011

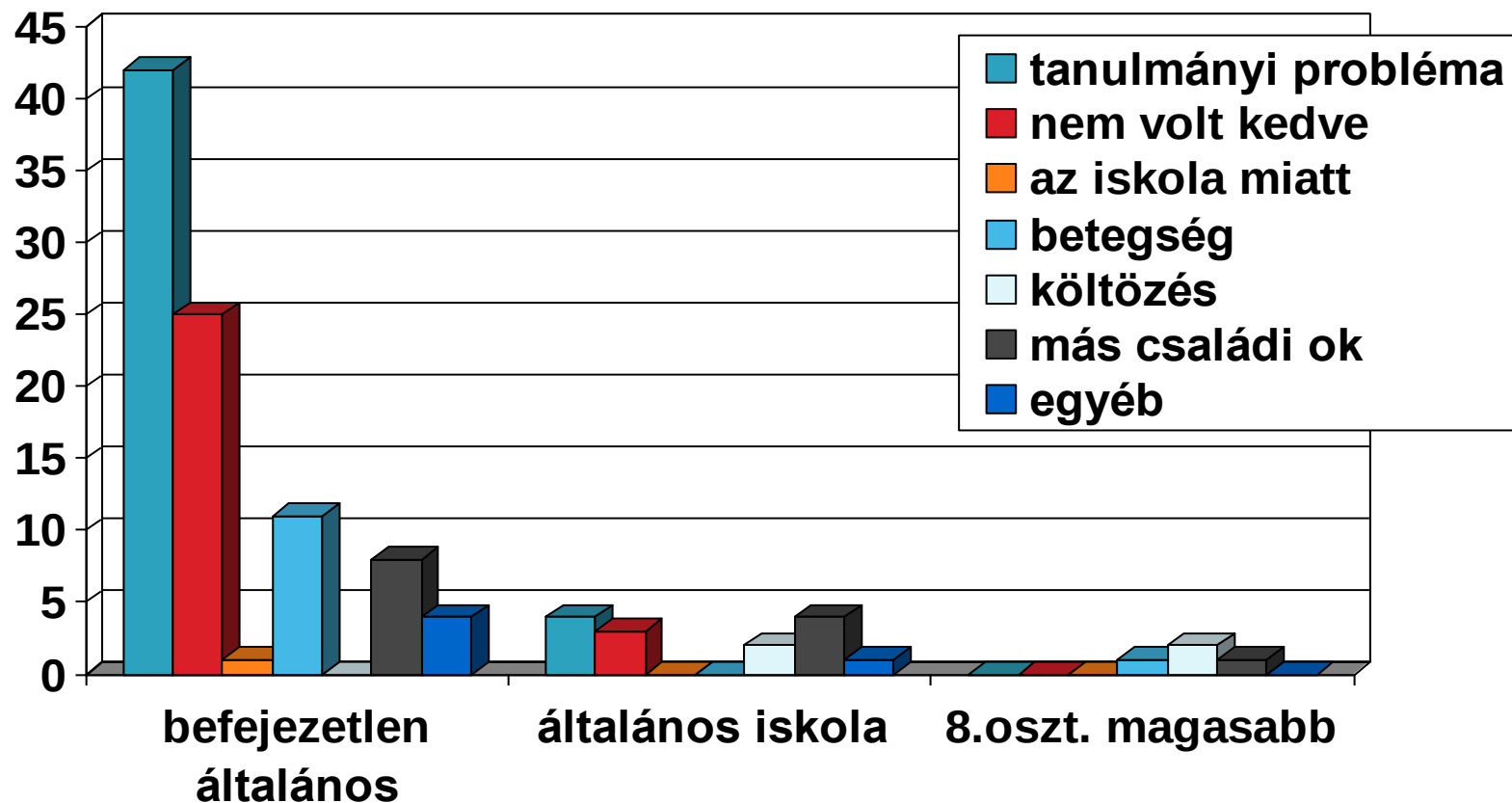
Településtípusonkénti arány (%)

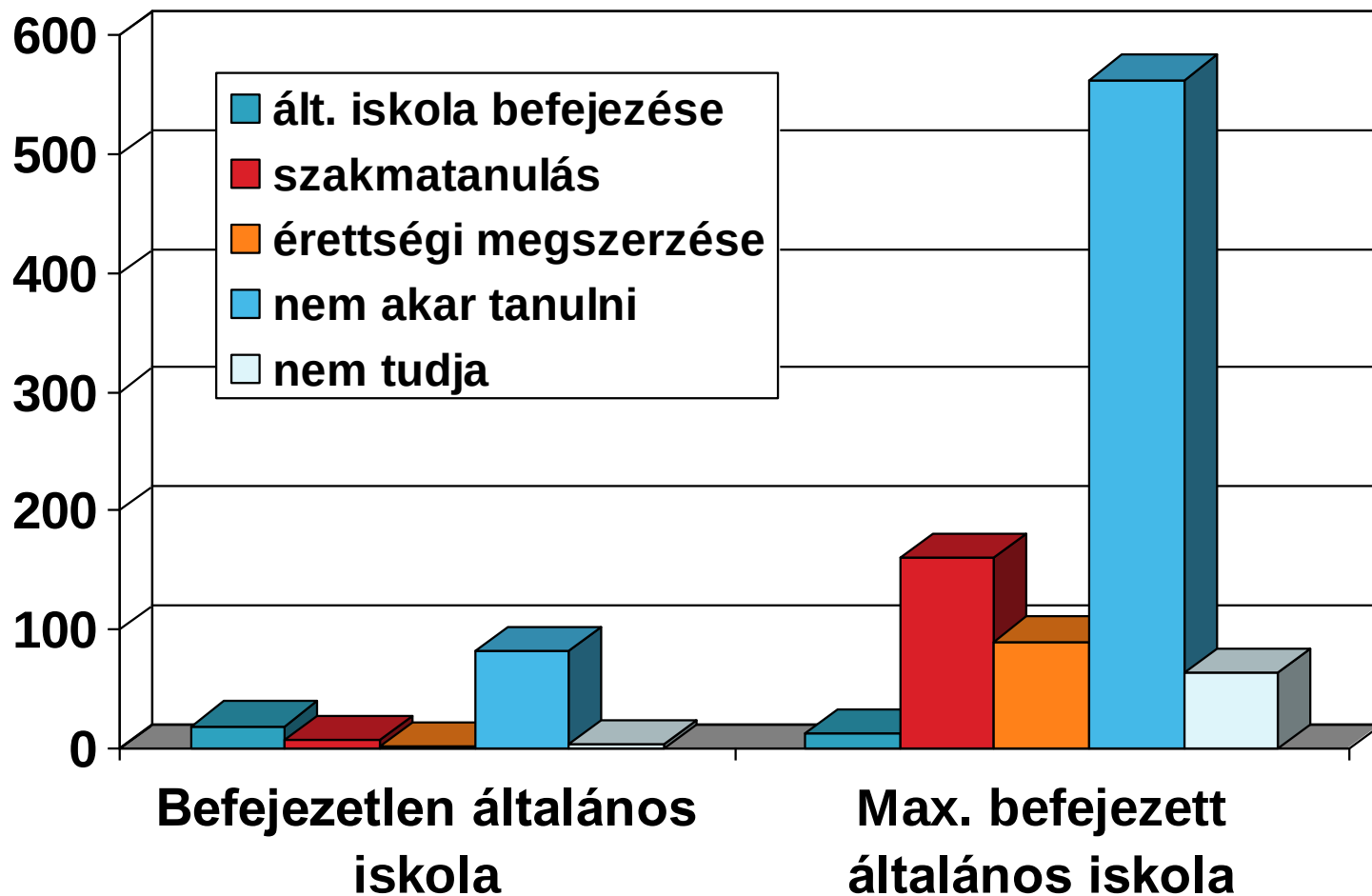
Szülők iskolázottsága (%)

Az iskolaelhagyás okai (%)

Továbbtanulási szándék (fő)

Az iskolai kudarc – a tanulói interjúk alapján

- ▶ Tanulási nehézség
 - ▶ Önálló döntéshozatal
 - ▶ Előítéletesség és diszkrimináció
 - ▶ Tanári segítségnyújtás elmaradása
-
- ▶ Etnikai hovatartozás miatti diszkrimináció

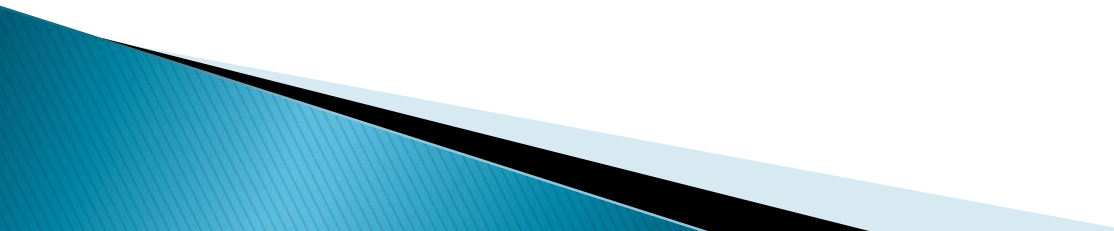
- ▶ Egyes EU-tagállamokban az általános oktatásban problémákkal küszködő tanulók gyakran inkább a szakképzés területén folytatják tanulmányaikat. Ilyen esetekben a korai iskolaelhagyás csökkentése terén a szakiskolákra különösen nagy felelősség hárul, és jelentős kihívásokkal szembesülnek.

Tanulási utak és lemorzsolódás vizsgálata, előrehozott szakképzés – intézményi megoldási gyakorlatok

- ▶ **1. intézményi csoport:** problémák esetén a szülőkkel való kapcsolatfelvétel írásos dokumentumok, hivatalos levelek, értesítők – akár többszöri – kiküldésén keresztül történik, pontosan ebben merül ki. Ezekben az iskolákban az osztályfőnökök nem kezdeményeznek személyesen kapcsolatfelvételt, a szülők személyes felkeresése nem szokás, családlátogatás nincs, esetleg az intézményben dolgozó ifjúságvédelmi/családvédelmi felelős próbálja meg telefonon elérni a szülőket.
- ▶ **2. intézményi csoport:** amelyekben a pedagógusok illetve a különféle felelősök a szülői kapcsolatfelvétel aktív kezdeményezői. Ez az intézményi gyakorlat nagy munkaterheket ró az osztályfőnökökre, hiszen a gyakori telefonálás, személyes kapcsolatfelvétel, családlátogatás, fogadóórák és szülői értekezletek tartása, időigényes feladat.

- ▶ A 9. évfolyam mint tisztulási folyamat és a második év többnyire jelentősen lecsökkent osztálylétszámai megjelennek a képzésben.
- ▶ *„...azok maradtak, első körben ezt látom, hogy azok maradtak, akik ténylegesen csinálni akarják. Ez nagyon jó hír nekünk”.
(Dél-dunántúli régió, osztályfőnök)*

A korai iskolaelhagyók heterogén csoportja:

- ▶ Romák
 - ▶ Halmozottan hátrányos helyzetűek (fiatalok, akik gazdasági körülményeik miatt esetleg kieshetnek az oktatásból)
 - ▶ Migránsok, menekültek, menedékkérők
 - ▶ „oktatásban vagy képzésben való részvételt akadályozó komoly szociális vagy érzelmi hatásnak kitett fiatalok”
 - ▶ Fogyatékosok, sajátos nevelési igényűek
 - ▶ Egészségügyi/családi problémákkal küzdők
 - ▶ Különféle ifjúsági „szubkultúrák” tagjai
 - ▶ Szenvedélybetegek
-

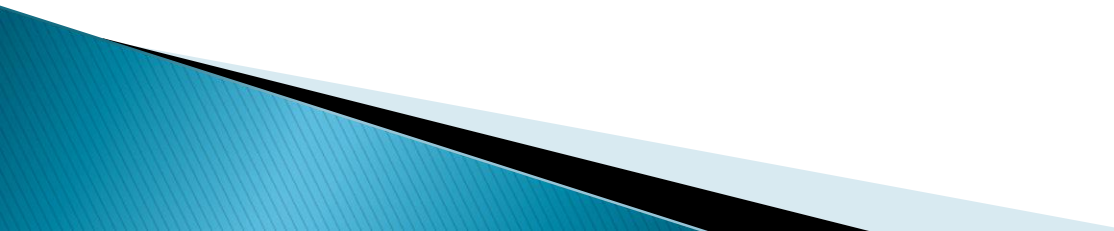
DE!

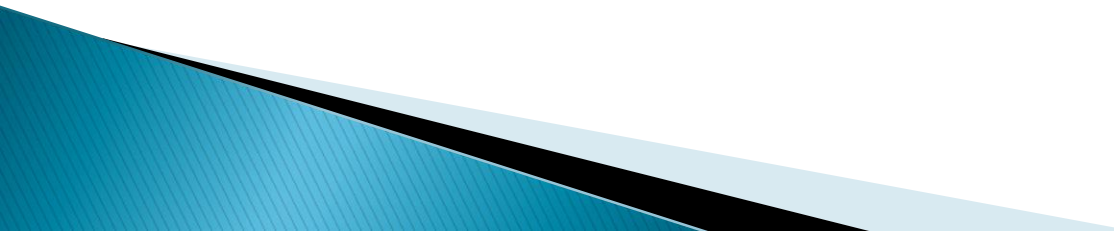
- ▶ Reziliensek
- ▶ Védtelenek

MEGELŐZÉST SZOLGÁLÓ SZAKPOLITIKÁK

Célja: hogy még a probléma kialakulása előtt csökkentsék a korai iskolaelhagyás kockázatát.

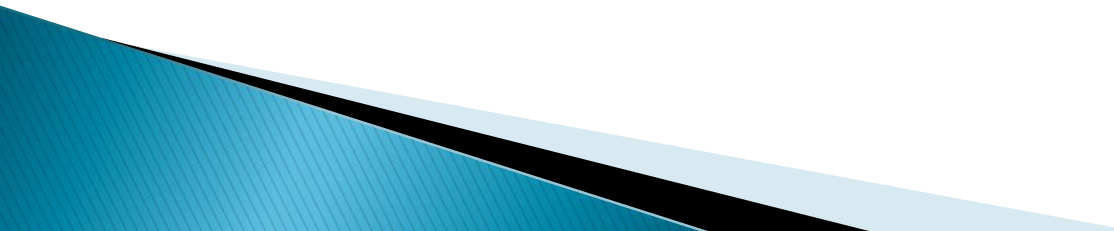
(A megelőzést szolgáló szakpolitikák foglalkoznak a koragyermekkorai neveléssel, az oktatási utak elérhetőségével, átjárhatóságával és rugalmasságával, a nemek közötti különbségekkel, a hátrányos helyzetű vagy más anyanyelvű gyermekek támogatásával.)

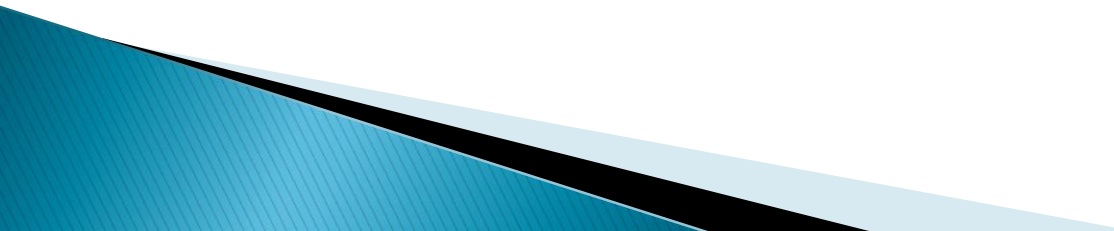

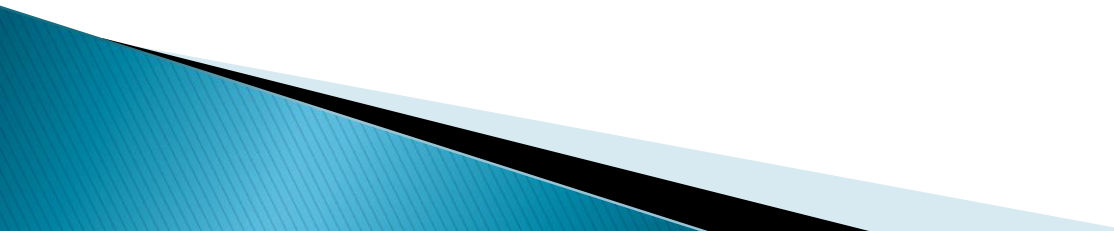
- ▶ Koragyermekkorai nevelés
 - ▶ Az oktatási kínálat bővítése;
 - ▶ Antiszegregációs intézkedések
 - ▶ Az eltérő nyelvi kompetenciával rendelkező gyermekek támogatása
 - ▶ Szülők iskolával való együttműködésének erősítése
 - ▶ Minőségi szakképzés
 - ▶ Foglalkoztathatóság növelése
-

INTERVENCIÓS SZAKPOLITIKÁK

Cél: az oktatás és képzés minőségének javításával, a korai figyelmeztető jelekre történő reagálással és a korai iskolaelhagyás kockázatának kitett tanulók, illetve tanulói csoportok számára nyújtott célzott támogatással elkerüljék a korai iskolaelhagyást.

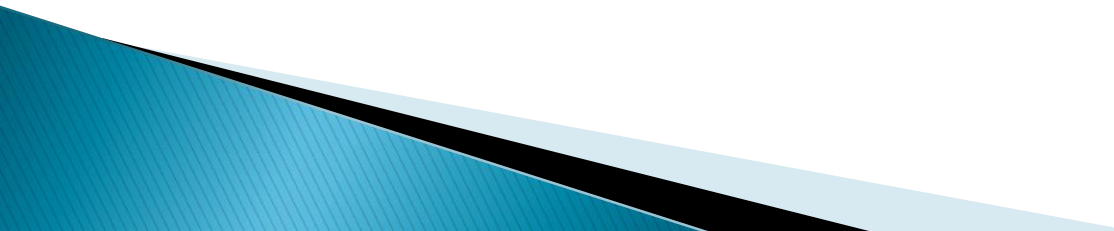

- ▶ Az iskolák tanulóközösségekké alakítása
 - ▶ A kockázatnak kitett tanulókra összpontosító korai figyelmeztető rendszerek kialakítása
 - ▶ Iskola körüli intézményi háló kiépítése
 - ▶ A tanároknak és az iskolavezetőknek nyújtott tanári alapképzés és továbbképzés
 - ▶ A tanítás után és az iskolán kívül végezhető, tanterven kívüli tevékenységek
 - ▶ Mentorálás
 - ▶ Egyénre szabott tanulási módszerek
 - ▶ Pályaorientáció
-

- ▶ A korábbi tanulmányaikat elismerő és a jólétüket támogató tanulási környezetet biztosítása
 - ▶ A korábban megszerzett tudás elismerése és igazolása
 - ▶ Célzott egyéni támogatás, amely egyszerre nyújt szociális, pénzügyi, oktatási és pszichológiai támogatást
-

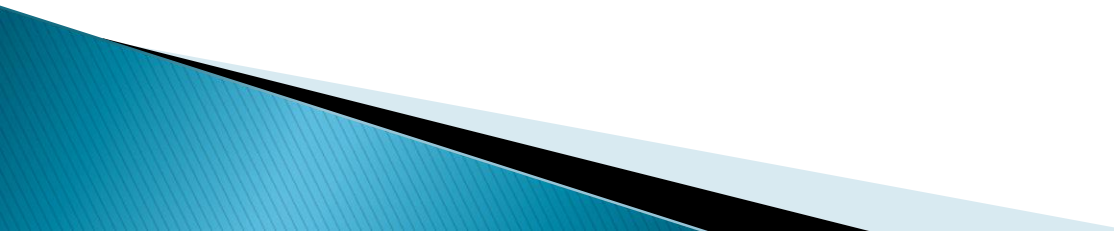
KOMPENZÁCIÓS SZAKPOLITIKÁK

Cél: hogy a korai iskolaelhagyóknak segítsenek visszatérni az oktatásba, lehetőségeket kínáljanak számukra az oktatásba, illetve képzésbe való visszalépésre, továbbá a hiányzó képesítés megszerzésére.

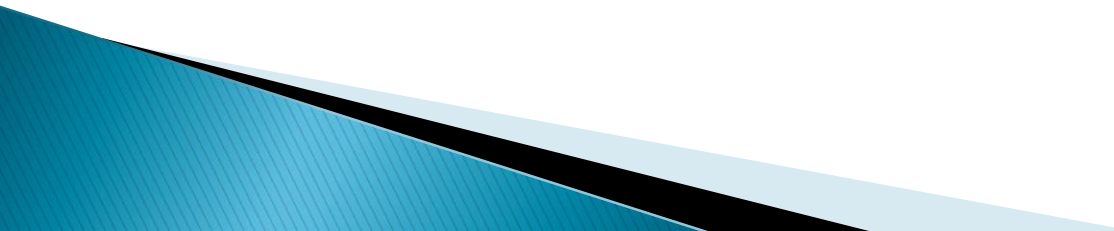

- ▶ A korai iskolaelhagyással kapcsolatos adatoknak és a háttéradatoknak – például a társadalmi–gazdasági információknak – az egyesítése segítséget nyújthat az intézkedések és a szakpolitikák célirányosabbá tételében.

A méltányosság megvalósításának 10 lépése

1. Korai döntéshozatal, korai szelekció visszaszorítása
 2. A szabad iskolaválasztás korlátozása
 3. A középfokú oktatás rugalmassá tétele, a lemorzsolódás megakadályozása
 4. „Második esély” biztosítása
 5. Évismétlés visszaszorítása, rendszerszintű segítségnyújtás a lemaradóknak
-

A méltányosság megvalósításának 10 lépése (2)

6. A hátrányos helyzetű szülők segítése,
kapcsolattartás a szülők és az iskola között
 7. A másság tiszteletben tartása
 8. Óvodáztatás prioritása
 9. Hátrányos helyzetű régiók fókuszba állítása
 10. Az esélyegyenlőség figyelembevétele
-

Változtatás lehetőségei

- ▶ Méltányosság, esélyegyenlőség
- ▶ Alap kompetenciák biztosítása
- ▶ A szociális háttér befolyásának csökkentése

Felhasznált irodalom

Magyar Ifjúság, 2012 (szerk. Székely Levente) Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

http://www.yia.hu/admin/uploads/Magyar_Ifjusag_2012_tanulmanykot_et.pdf

Németh Szilvia: Magyarországi szakoktatási helyzetkép – A (szak)iskolai lemorzsolódás királyi útja – Tanulói életutak – az iskolarendszerből kimaradt fiatalok életútinterjúinak az elemzése. Régió, 19. szám, 2008.

<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00069/pdf/031-065.pdf>

Imre Anna (szerk.): Tanulói utak. A középfokú oktatás átalakulása a kilencvenes években, Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 2006.

Gábor, Kálmán (2002): In: Szabó, Andrea – Bauer, Béla – Laki, László (szerk.) Ifjúság 2000 Tanulmányok I.

Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, 13–31.

Köszönöm a figyelmet!

szilvia.nemeth@t-tudok.hu